F.Y.
March 2018

Reg. No. ....

Name ....

105

Part - II
SANSKRIT

Maximum : 80 Scores

Time : **2½** Hours
Cool off time : **15** Minutes

General Instructions to Candidates :

- There is a 'Cool off time' of 15 minutes in addition to the writing time of 2½ hrs.
- You are neither allowed to write your answers nor to discuss anything with others during the 'cool off time'.
- Read the questions carefully before answering.
- All questions are compulsory and only internal choice is allowed.
- When you select a question, all the sub-questions must be answered from the same question itself.
- Electronic devices except nonprogrammable calculators are not allowed in the Examination Hall.

निर्देशा: –

प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत ।

प्रश्नान् प्रश्ननिर्देशान् च सावधानं पठत ।

प्रश्नानां वाचनाय 15 निमेषा: कल्पिता: ।

I. **पञ्चानां** प्रश्नानां समुचितानि उत्तराणि कोष्ठकात निर्धार्य लिखत । **(5 × 1 = 5)**

1. फलागमै: नम्रा: भवन्ति । के?

(तरव:, सत्पुरुषा:, दुर्जना:)

2. रामायणस्य कर्ता क:?

(वाल्मीकि:, व्यास:, भास:)

3. वाग्भटाचार्यविरचित: आयुर्वेदग्रन्थ: क:?

(चरकसंहिता, अष्टाङ्गहृदयम्, सुश्रुतसंहिता)

4. सन्धिविश्लेषं कुरुत – 'भवितुमर्हति' ।

(भवितुम्+अर्हति, भवितुम्+मर्हति, भवितु+मर्हति)

5. 'त्वं हरं न वेत्सि' । कस्येदं वचनम्?

(वटोः, शिवस्य, पार्वत्याः)

6. राजद्वारे श्मशाने च यः तिष्ठति सः, ... ।

(स्नेहितः, बान्धवः, पण्डितः)

7. सर्वगुरुः .... ।

(मगणः, नगणः, यगणः)

II. 'क' विभागे प्रदत्तमाशयं पठित्वा तदाशयप्रतिपादकं श्लोकं 'ख' विभागात् उद्धृत्य लिखत । **(1 × 2 = 2)**

'क' विभाग	**'ख' विभाग**
धीराः न्यायमार्गात् पदं न प्रविचलन्ति ।	1. भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमैर्नवाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः । अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ।।
	2. निन्दन्तु नीतिनिपुणाः यदि वा स्तुवन्तु लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् । अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा न्याय्यात् पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ।।

III. श्रेणीं पूरयत । **(1 × 4 = 4)**

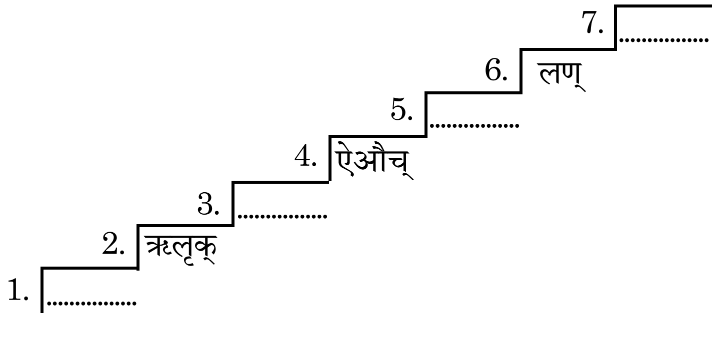

IV. गद्यक्रमं लिखत । **(1 × 4 = 4)**

अकिञ्चन: सन् प्रभव: स सम्पदां

त्रिलोकनाथ: पितृसद्मगोचर: ।

स भीमरूप: शिव इत्युदीर्यते

न सन्ति याथार्थ्यविद: पिनाकिन: ।।

स: अकिञ्चन: सन् .... प्रभव:, पितृसद्मगोचर: (सन्) ...., भीमरूप: (सन्)

शिव इति .... ।

अत: पिनाकिन: .... न सन्ति ।

V. अधोलिखितानि वाक्यानि क: कं प्रति कथयति इति उदाहरणानुसारं लिखत । **(1 × 2 = 2)**

कथनम्	क:	कं प्रति
उदा: महत्तरां भिक्षां याचे ।	शक्र:	कर्णम् ।
1. गोसहस्रं ददामि ।	....	....
2. मुहूर्तकं क्षीरं पिबामि, नेच्छामि ।	....	....

VI. अध: प्रदत्ताभ्यां प्रश्नाभ्याम् **एकस्य** उत्तरं लिखत । **(1 × 6 = 6)**

क) **द्वौ** नाटकसङ्केतौ अधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखत ।

1. प्रकाशम् 2. नेपथ्यम् 3. आत्मगतम्

ख) कर्णस्य दानशीलम् अधिकृत्य सूचनानुसारं **एकां** खण्डिकां लिखत ।

सूचना : महत्तरां भिक्षां याचे, महत्तरां भिक्षां भवते प्रदास्ये, गोसहस्रं ते ददामि, वाजिनां सहस्रं ददामि, वारणानां वृन्दं ददामि, कनकं ददामि, पृथ्वीं ददामि, मम देहरक्षां ददामि ।

VII. अध: प्रदत्ताभ्यां प्रश्नाभ्याम् **एकस्य** उत्तरं लिखत । **(1 × 6 = 6)**

क) इष्टतम: श्लोक: क: इति सकारणं लिखत ।

1. विशिखा! निशिता विरम्यतां
   क्षतमेयात् स्मिमितं न मे मन: ।
   पुरतो भ्रम लोकचक्र! मां
   त्यज सीतामिह तां हतामहो ।।

2. नहि देहिनि शोभनं भवे-
   च्चरितार्थे सति जीवितं पुन: ।
   सुतरां नटने समापिते
   स च रङ्गाद्विरमेत् कुशीलव: ।।

3. इयमस्तु नतिर्ममान्तिमा
   दिनसाम्राज्यपते दिवस्पते ।
   कनकांशुशरौघधारिणे
   भवते दुष्प्रसहप्रदीप्तये ।।

ख) सीताया: विचारधारा: सूचनानुसारं संगृह्य लिखत ।

सूचना : देहिनि चरितार्थे सति जीवनं न शोभनम्, स्तिमितं मन: क्षतं न एयात्, चन्द्राय अन्त्यप्रणाम:, सूर्याय अन्त्यप्रणाम:, सन्ध्यायै अन्त्यप्रणाम:, नक्षत्रेभ्य: अन्त्यप्रणाम: ।

VIII. मञ्जूषात: क्त्वान्त-ल्यबन्त-तुमुन्नन्त-अव्ययपदानि चित्वा लिखत । **(1 × 3 = 3)**

(वानरा:, कृत्वा, निषेवितुम्, धारा, निश्चित्य)

IX. पेटिकात: वृत्तलक्षणं योजयित्वा लिखत । **(1 × 3 = 3)**

क	ख
1) उक्ता वसन्ततिलका	i) यदि तौ जगौ ग: ।
2) जतौ तु वंशस्थम्	ii) तभजा जगौ ग: ।
3) स्यादिन्द्रवज्रा	iii) उदीरितं जरौ ।

X. आशयानुसारं क्रमीकुरूत । **(1 × 3 = 3)**

	क		ख
1)	ആഹാര ശുദ്ധിയിലൂടെ ശരീരത്തിനും മനസിനും ശുദ്ധി കൈവരുന്നു.	i)	शिरस: परिषेक: शीतजलेन कर्तव्य: ।
2)	തല കഴുകേണ്ടത് തണുത്ത വെള്ളത്തി ലാണ്.	ii)	व्यायाम: कालानुसारी शरीरानुसारी च कर्तव्य: ।
3)	വ്യായാമം കാലവും ശരീരവും അനുസരിച്ച് ചെയ്യേണ്ടതാണ്.	iii)	आहारशुद्धेरेव शरीरस्य मनस: च शुद्धि: सम्पद्यते ।

XI. अध: प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा रत्नाकरस्य भार्याया: च मिथ: सम्भाषणं लिखत । **(1 × 4 = 4)**

निषाद: भार्याया: समीपं गत्वा एवम् अपृच्छत् 'प्रिये, अहं पथिकानां धनप्राणापहरणं कृत्वा एव कुटुम्बम् अपालयम् । किन्तु एतत् पापकर्मण: फलं यूयम् अपि अनुभवथ वा'? तत् श्रुत्वा कुपिता भार्या एवम् अवदत् 'न न स्वेन कृतस्य कर्मण: फलं स्वेनैव भोक्तव्यं, नेतरै:' इति । भार्यादीनां प्रतिवचनं निशम्य खिन्न: निषाद: 'कष्टम्' इत्युक्त्वा तत: अगच्छत् ।।

निषाद: – ....?

भार्या – क: प्रश्न:? उच्यताम् ।

निषाद: – ....?

भार्या – आम् । अत:?

निषाद: – ....?

भार्या – ....।

निषाद: – कष्टम् ।

XII. अधो दत्ताभ्यां प्रश्नाभ्याम् **एकस्य** उत्तरं लिखत । **(1 × 6 = 6)**

क) समयवाचकशब्दान् उपयुज्य दिनचर्यापट्टिकां पूरयत ।

सच्चिन टेन्डुल्कर: प्रतिदिनं सायंकाले .... (3.30 pm) क्रीडाङ्गणं गच्छति । .... (4.00 pm) व्यायामं करोति । .... (4.45 pm) क्रीडाया: परिशीलनं करोति । तदनन्तरं (7.30 pm) गृहे गच्छति । .... (7.45 pm) स्नानं करोति । .... (8.00 pm) ध्यानं करोति । .... (8.15 pm) भोजनं स्वीकरोति । दशवादने शेते ।

ख) आयुर्वेदरीतिमवलम्ब्य स्वदिनचर्यां सूचनानुसारं लिखत ।

सूचना : प्रभाते उत्तिष्ठति, शौचादीनि करोति, व्यायामं करोति, स्नानं करोति, पठति, भोजनं स्वीकरोति, विद्यालयं गच्छति, क्रीडति, सन्ध्यावन्दनं करोति, शेते ।

XIII. खण्डिकां पठित्वा अधो दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत । **(1 × 5 = 5)**

सुघटितस्यास्य संस्कृतव्याकरणस्य मूलभूतानि भवन्ति एतानि माहेश्वरसूत्राणि । पाणिनिः संस्कृतव्याकरणस्य मुख्याचार्यश्चाभूत् । व्याक्रियन्ते अनेन शब्दाः इति व्याकरणम् । व्याकरणमेव शब्दानुशासनम् ।

प्रश्नः

1. संस्कृतव्याकरणस्य मूलभूतानि भवन्ति – कानि ?
2. संस्कृतव्याकरणस्य मुख्याचार्यः कः ?
3. व्याकरणं नाम किम् ?
4. व्याकरणम् एव .... ।
5. सुघटितस्य + ... = सुघटितस्यास्य ।

XIV. कथास्तम्भं क्रमीकुरुत । **(1 × 6 = 6)**

* राममन्त्रोच्चारणाय संप्रेर्य ते मुनयः अगच्छन् ।
* पश्चात्तापविवशः निषादः प्रत्यागत्य मुनेः पादयोः निपत्य क्षमामयाचत ।
* भार्यायाः प्रतिवचनं निशम्य निषादः नितरां खिन्नः अभवत् ।
* मन्त्रध्वनेः प्रभवस्थानम् एकं वल्मीकमिति ज्ञात्वा ते ऋषयः तदभञ्जयन् ।
* ते महर्षयः वनमध्यात् मधुरमनोहरं राममन्त्रमाकर्ण्य विस्मिताः तस्थुः ।
* ते अतितेजस्विनं कञ्चन मुनिश्रेष्ठम् अपश्यन् ।

XV. 'क' विभागस्य श्लोकांशाः 'ख' विभागात् चित्वा लिखत । **(2 × 2 = 4)**

'क' विभागः	**'ख' विभागः**
1. दोषेण तीव्रो विषयः कृष्णसर्पविषादपि ।	i) राजाहमिति शब्दान्नो राजा भवितुमर्हति ।
2. अकृत्वा शत्रुसंहारम् अगत्वाखिलभूश्रियम् ।	ii) क्षुधादिकृतदुःखं तु विना स्वेन न केनचित् ।
	iii) विषं निहन्ति भोक्तारं द्रष्टारं चक्षुषाप्ययम् ।

XVI. खण्डिकातः 'सूक्तीम्' उद्धृत्य लिखत । **(1 × 3 = 3)**

प्रथमः भोजनार्थं सूत्रिकामलभत । सः 'दीर्घसूत्री विनश्यती'ति सूक्तिं विचिन्त्य भोजनमत्यजत् । द्वितीयाय अपूपः दत्तः । 'अतिविस्तारविस्तीर्णं तद्भवेन्न चिरायुषमि'त्युक्त्वा भक्षणं विहाय गतः । तृतीयाय माषवटिकां भोजनाय अयच्छत् । सोऽपि 'छिद्रेष्वनर्थाः बहुलीभवन्ति' इत्युक्त्वा अनश्नन् गतः ।

XVII. भाषान्तरीकरणं कुरुत । **(1 × 5 = 5)**

विवेकानन्दस्य जन्मदिनं युवजनदिनत्वेन लोके सर्वत्र आघुष्यते । ईश्वरास्तित्वविषये सञ्जाता जिज्ञासा नरेन्द्रं श्रीरामकृष्णपरमहंसस्य समीपं प्रापयत् । अचिरादेव सः परमहंसस्य प्रियशिष्योऽभवत् । युवयोगी अयं चिक्कागो नगरे प्रचलिते विश्वधर्मसमारोहे भागमभजत् ।

XVIII. अलङ्कारोदाहरणं क्रमीकृत्य लिखत । **(1 × 3 = 3)**

1. रक्तौ तवाङ्घ्री मृदुलौ भुवि विक्षेपणाद् ध्रुवम् ।	फलोत्प्रेक्षा
2. धूमस्तोमं तमश्शङ्के कोकीविरहशुष्मणाम् ।	हेतूत्प्रेक्षा
3. प्रायोऽब्जं त्वत्पदेनैक्यं प्राप्तुं तोये तपस्यति ।	वस्तूत्प्रेक्षा

XIX. यथोचितं योजयत । **(1 × 6 = 6)**

क विभागः ।		ख विभागः ।	
a)	विवेकचूडामणिः	i)	कुमारनाशान् ।
b)	कुमारसम्भवम्	ii)	भर्तृहरिः ।
c)	कर्णभारम्	iii)	विष्णुशर्मा ।
d)	शतकत्रयम्	iv)	शङ्कराचार्यः ।
e)	पञ्चतन्त्रम्	v)	कालिदासः ।
f)	चिन्ताविष्ट्याय सीता	vi)	भासः ।